

Бабаєва Баяз (Азербайджан) – аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського.

ЦІННІСНА МЕНТАЛЬНІСТЬ СОЦІУМУ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ

Філософія сформувала власне розуміння сутності концепту, пов'язане з менталітетом і системою культури. На наш погляд, концепт основний осередок культури в ментальному світі людини, відображення культури в свідомості людини. Концепт, як дискретне ментальне утворення, є ядром розумового коду людини, що володіє відносно впорядкованою внутрішньою структурою, що представляє собою результат пізнавальної (когнітивної) діяльності особистості і суспільства і несе комплексну інформацію про що відображається предмет або явище. З даного визначення випливає, що концепт є ментальним утворенням, одиницею ментальності, а ментальність містить знання і пам'ять про минуле.

Ментальність як соціокультурний феномен проявляється в поведінці, комунікативних ситуаціях, розкриваючи як вербалізовані, так і невербалізовані елементи концепту, виявляючи концепт як онтологічну, гносеологічну і як аксіологічну величину.

Ментальні особливості проявляються в індивідуальній психіці і поведінці людей як якісь «константи», визначаючи підстави ідентичності тієї чи іншої людини, етносу, соціуму. Тому при будь-яких докорінних змін необхідно враховувати ментальні особливості людей, в першу чергу їх аксіологічну структуру, бо кардинальні реформи детермінують фундаментальні зміни основ життя народу, пов'язані з його ціннісними орієнтаціями, уявленнями, нормами, що склалися переконаннями і стереотипами конкретної людини.

Ментальність, існуючи у «часі великої протяжності», є найбільш стійкою і малорухомою структурою свідомості. Зміна фундаментальних для ментальності цінностей - процес тривалий, болючий, суперечливий, що обумовлено психологічними складнощами пристосування до соціокультурних динамічних перетворень. До цього варто додати, що «несвідоме», що виявляється у формі міфологем і ідеологем, досить стійке. Для його трансформації недостатньо наявності політичних процесів, необхідна і готовність самих людей до ціннісних змін.

Відомий дослідник ментальності Ф. Бродель, що належав до другого покоління Школи «Анналів», в своїх роботах зазначав існування діалектики трьох різних часових протяжностей, кожна з яких відповідає певному глибинному рівні або, кажучи словами Ф. Броделя, «типу історичної реальності».

1. Самий нижній шар - дуже тривала тимчасова протяжність. Час здається майже нерухомим, а взаємини суспільства і природи, звички мислити і діяти змінюються століттями, а іноді і тисячоліттями.

2. Час великих циклів. Дана тимчасова характеристика застосовується Ф. Броделем для «реальностей з області економічної, соціальної дійсності».

3. Короткий час «подієвої» (політичної, дипломатичної і тому подібної) історії [1].

Таким чином, Ф. Бродель, розмірковуючи про три «типа історичної реальності», говорив по суті справи про розвиток ментальності. По суті ментальність «занурена» в поле часу великої тривалості, а історичні ментальності, що визначають так звані «дух епохи», характеризуються часом великих циклів. Варто зауважити, що будь-які процеси беруть початок саме в короткому часі, тобто стійкість всієї троїчної структури «підточується» зверху, проте

все глобальні, «революційні» зрушення можливі лише зі зміною на найнижчому рівні.

Дослідження процесу концептуалізації дозволяє не тільки розкрити процес утворення концепту шляхом звернення до глибинного шару концепту, але і, проникнувши в поле дуже тривалої тимчасової протяжності, виявити особливості формування ментальності.

Ціннісна ментальність - це багат шаровий і багатовимірний соціокультурний концепт. Зміст ціннісної ментальності становить ціннісне ядро, що включає відповідний набір фундаментальних цінностей (апріорні уявлення про істину; система універсальних модифікацій і втілення свідомості), які пов'язані з нормами, установками, що лежать в основі концепції світобудови (що визначають ставлення людини до часу, простору, природи, суспільства і самому собі).

Виявлення онтологічного аспекту в змісті ціннісної ментальності надає можливість категоріального визначення ціннісної ментальності. Кожен народ має історично сформовану структуру соціальної свідомості, свою систему цінностей, які має значення для соціокультурних процесів. Вивчення ціннісної ментальності має сприяти не тільки просуванню вперед теоретичного знання, а й встановлення практичного взаєморозуміння, онтологічна детермінованість якого демонструється експлікацією різних ментально- концептуальних понять.

Список використаної літератури

1. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка, капіталізм. XV–XVIII вв. Т. 1. Структури повсякденності: можливе і неможливе / Пер. с фр. Л.Е. Куббеля; Вступ. ст. и ред. Ю.Н. Афанасьєва; [Ред. Н.В. Рудницькая]. М.: Прогресс, 1986.